

УДК 005.336.1:331.101.262

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V30\(2021\)-17](https://doi.org/10.31521/modecon.V30(2021)-17)

Крилова І. Г., кандидат економічних наук, доцент, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0002-2911-2474

e-mail: allaburkovskaya2010@gmail.com

Данилов М. В., здобувач вищої освіти факультет менеджменту, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0001-9979-9307

e-mail: mdanilov331@gmail.com

Ефективність праці як важливий фактор людського розвитку

Анотація. Сучасні виклики часу вимагають від підприємців та економістів вироблення нових підходів щодо визначення та оцінки результатів праці. Саме ефективність праці є основою як економічного розвитку країни, так і підвищення рівня добробуту людини. Недостатня ефективність праці через нехтування інтересами трудових ресурсів, прояви економічної кризи, відсутність гідної оплати праці та стимулювання працівників створюють перешкоди щодо продуктивності праці на підприємствах, що своєю чергою негативно впливає на загальний економічний розвиток суспільства й держави. Метою статті є дослідження сутності ефективності праці як одного з головних факторів людського розвитку. Доведено, що в умовах євроінтеграції та вимог ринкової економіки ефективність праці є головною засадою у процесі вдосконалення продуктивності праці шляхом підвищення рівня життя населення та використання інноваційних технологій підприємствами.

У результаті проведеного аналізу ефективності праці як важливого фактору людського розвитку в умовах розвитку сучасної вітчизняної економіки, можна зазначити, що Україна значно відстає від провідних країн Євросоюзу та США за рівнем продуктивності праці, використанням інноваційних технологій у сферах економіки. Чинниками, що впливають на низьку продуктивність праці в Україні, є невисокий рівень заробітної плати, недостатня кількість висококваліфікованих фахівців у різних сферах економічної діяльності, низький рівень ВВП і, як наслідок, низький рівень інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

Ключові слова: ефективність праці; продуктивність праці; інноваційна діяльність підприємств; рівень життя населення, заробітна плата; стимулювання праці; індекс людського розвитку; інноваційна активність; глобалізація.

Krivalova I. G., candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Mykolaiv National Agrarian University, M. Mykolaiv, Ukraine

Danylov M. V., Department of Management, Mykolaiv National Agrarian University, M. Mykolaiv, Ukraine

Abstract. Modern challenges of time require entrepreneurs and economists to develop new approaches to determining and evaluating the results of work. It is the efficiency of labor that is the basis of both the economic development of the country and the increase in the level of human well-being. Insufficient labor efficiency due to neglect of labor interests, manifestations of the economic crisis, lack of decent wages and incentives for workers create obstacles to productivity in enterprises, which in turn negatively affects the overall economic development of society and the state.

Purpose. The purpose of the article is to study the lack of efficiency as one of the main factors of human development. It is proved that in the conditions of European integration and requirements of market integration of labor efficiency is the main basis in the process of improving labor productivity by raising living standards and the use of innovative technologies by enterprises.

Results. In the results of the analysis of labor efficiency as an important factor of human development in the modern domestic economy, it can be noted that Ukraine lags far behind the leading countries of the European Union and the United States in increasing labor productivity, using innovative technologies in the economy. Factors influencing low labor productivity in Ukraine are low wages, insufficient number of highly qualified specialists in various spheres of economic activity, low level of GDP and, as an example, low level of innovative activity of domestic enterprises.

Keywords: labor efficiency, labor productivity, innovative activity of enterprises, living standards, wages, labor incentives, human development index, innovative activity, globalization.

JEL Classification: J24.

Постановка проблеми. Для успішного виходу України з економічної кризи й розвитку вітчизняної економіки необхідною умовою є підвищення ефективності праці. Вплив цього фактору сприятиме підвищенню ступеню

задоволення потреб громадян і гідне місце української економіки у світовому господарстві.

У сучасному економічному й соціальному житті суспільства відбуваються зміни, які вимагають нового

¹Стаття надійшла до редакції: 25.11.2021
Received: 25 November 2021

підходу в розумінні оцінки результату праці. Можна передбачити, що в умовах ринкової економіки кращого розвитку досягнуть ті підприємства, які використовують засоби для ефективності праці та підвищення продуктивності праці.

Процеси глобалізації впливають на заміну економічних чинників розвитку соціальними, а економіка підпорядковується забезпеченню цінностей людини. Разом із тим, вільний розвиток і забезпечення гідного рівня добробуту для людини стають умовами не тільки збагачення самої людини, а й подальшого економічного розвитку суспільства. Тому необхідність дослідження продуктивності праці в її тісному взаємозв'язку із людським розвитком, поєднання економічного та соціального напрямів дослідження проблем розвитку людини в економіці й визначають постановку проблеми даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом великого проміжку часу багато вчених приділяли увагу вивченню питання продуктивності праці та напрямам її підвищення. Проблема підвищення ефективності праці привертала увагу таких іноземних науковців як: М. Бейтлі, Г. Гант, П. Друкер, Я. Карнаї, М. Мескон тощо. У 2021 р. лауреат Нобелівської премії з економіки Д. Кард вперше здійснив аналіз щодо впливу розміру заробітної плати, освіти на ринок праці та ефективності праці. «Якщо порівняти чи відстежити середню зарплату в регіонах, куди їдуть мігранти, то може виявитися, що вона зростає швидше, ніж у тих, де їх немає. Мігранти можуть їхати до тих регіонів, які зростають швидше і в яких легше знайти роботу» [1].

Серед вітчизняних науковців проблему ефективності праці вивчали: Д. П. Богиня, В. Ф. Беседін, Н. М. Гвоздик, О. А. Грішнова, В. М. Данюк, В. С. Дієсперов, О. П. Дяків, Т. А. Заяць, А. М. Колот, Е. П. Качан, Т. М. Кір'ян, Е. М. Лібанова, Л. С. Лісогор, О. В. Макарова, С. А. Надвиничний, В. М. Островерхов, А. С. Пасека, А. П. Ревенко, Л. К. Семів, М. В. Семикіна, О. О. Чернушкіна, О. С. Шнипко та ін. Огляд наукових джерел засвідчує, що тривалий час в економічній науковій літературі ведеться дослідження змісту та напрями підвищення ефективності праці, специфіки її дії в сучасних умовах.

Зростання продуктивності праці являє собою важливу передумову економічного, політичного та культурного прогресу в суспільстві; нерозривно пов'язане із розвитком продуктивних сил та призводить до підвищення рівня життя. Ріст продуктивності праці є головним фактором зростання національного доходу та приросту продукції, забезпечує розвиток промисловості та сільського господарства [2].

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є наукове теоретичне пояснення сутності ефективності праці та визначення чинників впливу на її зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність праці є багатоаспектною економічною категорією. Кожний з аспектів розкриває її окремі сторони й виражається в таких категоріях як: «продуктивність праці», «продуктивна сила праці», «якість праці», «результативність праці», «інтенсивність праці» та ін.

Сучасними економістами ефективність праці розглядається як категорія, яка характеризує здатність праці генерувати ефект з використанням певної кількості трудових ресурсів або витрат у певних кордонах простору та часу [3].

Продуктивність праці – це показник її ефективності, результативності, що характеризується співвідношенням обсягу продукції, робіт чи послуг, з одного боку, та кількості праці, витраченої на виробництво цього обсягу, з іншого.

Суттєвою особливістю категорії «ефективність праці» є те, що вона характеризує результативність живої праці як діяльності людей, усіх її видів і всієї сукупної праці суспільства, а також усіх її складових (якості, кількості, інтенсивності, результативності тощо).

Економісти визначають, що на макроекономічному рівні ефективність праці проявляється через збільшення обсягів валового внутрішнього продукту та національного доходу, що є економічною основою для підвищення якості життя населення, розв'язання соціальних проблем, закріплення високих конкурентних позицій країни на світових ринках.

На мікроекономічному рівні ефективність праці реалізується у збільшенні обсягів виробництва при зниженні його витрат, підвищенні рентабельності виробництва, забезпеченні конкурентоспроможності підприємств на ринку, збільшенні середньої заробітної плати, забезпеченні фінансової стабільності підприємства.

Підвищення продуктивності праці є одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки промислово розвинених країн, зорієнтованих передусім на використання кваліфікованої праці, що ґрунтується на новітніх знаннях, досягненнях науки та техніки, застосуванні засобів механізації, автоматизації, комп'ютеризації тощо.

Ефективність праці як фактор людського розвитку залежить від багатьох чинників, серед яких є рівень освіти населення, кількісний показник рівня заробітної плати, рівень зайнятості населення, кількісний склад штатних працівників за видами економічної діяльності.

В умовах посилення глобалізаційних тенденцій розвитку світової економіки пріоритетного значення набувають проблеми досягнення збалансованості між забезпеченням розвитку суспільства та підвищення життєвого рівня населення. При цьому оцінка рівня продуктивності праці продовжує залишатися одним із найважливіших індикаторів динаміки розвитку соціально-трудової сфери економічно розвинених країн. Як свідчить досвід ринково орієнтованих країн, саме шляхом зростання продуктивності як економічного підґрунтя забезпечення сталого суспільного розвитку досягалося значне підвищення життєвого рівня населення [4].

Для ефективності праці є важливими наявність таких показників індексу людського розвитку як тривалість та якість життя, освіта, добробут. Індекс людського розвитку – це інтегральний показник, що розраховується щорічно для міждержавного порівняння та вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості й довголіття, як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної

території. Він є стандартним інструментом при загальному порівнянні рівня життя різних країн і регіонів.

Згідно з рейтингом Human Development Reports, що складає United Nations Development Programme (UNDP), у 2020 р. Україна посіла 74-е місце за індексом людського розвитку. Наразі загальний коефіцієнт України дорівнює 0,779 (з максимальних 1,000). При цьому, відповідно до індексу, очікувана тривалість життя в Україні – 72,1 роки. Індекс освіти, який аналізує середню тривалість навчання

громадян, становить 11,4 року, а очікувана тривалість навчання населення – 15,1 роки. Натомість індекс валового національного доходу на душу населення становить 13 216 доларів США.

Варто зазначити, що ще рік тому Україна була на 88-й позиції в рейтингу. А за період з 1990 по 2019 рр. значення ІЛР України зросло з 0,725 до 0,779, збільшившись на 7,4 відсотка [5].

Таблиця 1 Структура кількості штатних працівників України за видами економічної діяльності, %

Види економічної діяльності	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. у порівнянні з 2018 р. у в.п.
Усього, тис. осіб	256184	269622	268639	-
Сільське господарство, лісове та рибне господарство	9,8	8,8	9,0	- 0,8
Промисловість	56,2	51,7	49,4	- 6,8
Будівництво	2,8	3,0	2,6	- 0,2
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів, мотоциклів	11,5	10,6	10,0	- 1,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	4,2	4,1	3,9	- 0,3
Тимчасове розміщування й організація харчування	1,3	1,3	1,0	- 0,3
Інформація та комунікації	1,2	1,3	1,1	-0,1
Фінансова та страхова діяльність	1,4	1,4	1,3	-0,1
Операції з нерухомим майном	2,8	2,8	2,5	-0,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	3,3	3,1	2,9	-0,4
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	2,7	2,8	2,9	0,2
Освіта	0,2	0,2	0,2	0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2,1	8,4	12,7	10,6
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,2	0,2	0,2	0
Надання інших видів послуг	0,3	0,3	0,3	0

Джерело: побудовано авторами на основі матеріалів [6]

Дані таблиці 1 свідчать, що суттєвих змін за видами діяльності в період 2018-2020 рр. не спостерігається. У більшості видах економічної діяльності спостерігалось незначне зменшення питомої ваги працівників. Це стосується сільського господарства, лісового та рибного господарства (-0,8 в. п.), промисловості (-6,8 в. п.), будівництва (-0,2 в. п.), оптової та роздрібно торгівлі, ремонту автотранспортних засобів, мотоциклів (-1,5 в. п.), транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (-0,3 в. п.), тимчасового розміщування й організації харчування (-0,3 в. п.), інформації та комунікації (-0,1 в. п.), фінансової та страхової діяльності (-0,1 в. п.), операцій з нерухомим майном (-0,3 в. п.), професійної, наукової та технічної діяльності (-0,4 в. п.). У деяких видах економічної діяльності відбулось незначне збільшення питомої ваги працівників за досліджуваний період: діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (0,2 в. п.), охорона здоров'я та надання соціальної

допомоги (10,6 в. п.). Обґрунтувати збільшення кількості працівників у сфері охорони здоров'я можна сучасною епідеміологічною ситуацією у зв'язку з поширенням COVID-19. Також варто відмітити види економічної діяльності, в яких питома вага працівників залишилась незмінною з 2018 по 2020 роки: освіта, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок, надання інших видів послуг.

В умовах ринкової економіки, що базується на різноманітності форм власності, необхідністю є перегляд матеріального стимулювання, змісту й функцій заробітної плати з метою підвищення ефективності матеріального стимулювання населення, що працює. Серед матеріальних стимулів праці провідне місце посідає заробітна плата, оскільки вона здебільшого показує залежність між результатами праці окремого працівника та його матеріальною винагородою.

Набагато нижча продуктивність праці в Україні, ніж у розвинених країнах, зумовлена, зокрема,

застосуванням застарілих технологій та обладнанням, – найбільшим стримуючим чинником на шляху радикального поліпшення рівня життя працюючого населення. На сьогодні багато підприємців не зацікавлені у зростанні продуктивності праці й віддають перевагу підтримці конкурентоспроможності своїх підприємств лише шляхом дешевої робочої сили, а не шляхом модернізації виробництва. Попри

цьому, у приватному секторі вітчизняної економіки підвищення заробітної плати протягом останніх років було забезпечено адекватним зростанням продуктивності праці. Набагато гірший стан справ склався у державному секторі економіки, де, за висновками фахівців Світового банку, не спостерігається належного підвищення інтенсивності праці [7].

Таблиця 2 Темп зростання (зниження) номінальної та індекс реальної заробітної плати, тис. грн

Роки	Номінальна заробітна плата		Індекс реальної заробітної плати	
	до попереднього року	грудень до грудня попереднього року	до попереднього року	грудень до грудня попереднього року
2018	127,1	125,6	114,8	115,0
2019	120,1	117,4	111,8	113,6
2020	110,3	111,2	108,5	106,7

Джерело: сформовано авторами на основі матеріалів [8]

Так, у 2018-2020 рр. простежується уповільнення темпів зростання як реальної, так і номінальної заробітної плати. За

статистичними даними Міністерства фінансів України станом на серпень 2021 р. найвищою заробітна плата була у працівників Донецької (14848 тис. грн), Київської областей (14228 тис. грн) та м. Києва (16795 тис. грн). Найнижчою по Україні заробітна плата простежується в серпні 2021 р. в Чернівецькій (8996 тис. грн), Волинській (9129 тис. грн) та Херсонській областях (9245 тис. грн) [9].

Попри незначне підвищення заробітної плати оплата праці в нашій країні, це не дозволяє працівникам нормально забезпечити себе на ті кошти, які їй платить держава або роботодавець. Тобто найгострішою соціальною

проблемою в Україні є велика різниця між високою вартістю життя й низькою ціною праці.

Іноземний досвід свідчить, що в кризових умовах економіки необхідно використовувати якісну, тобто високооплачувану робочу силу, яка може створювати конкурентоспроможну продукцію. Однак українські роботодавці діють відповідно до старих принципів, використовуючи метод скорочення штатів та зниження рівня оплати праці своїх працівників [10].

Таблиця 3 Класифікація чинників зростання продуктивності праці

Групи чинників	Характеристика
Матеріально - технічні	- рівень розвитку засобів виробництва, їх якість (рівень використання науково-технічних досягнень); - підвищення рівня механізації й автоматизації виробництва; - упровадження прогресивної технології й новітньої техніки; - модернізація існуючого устаткування; - збільшення одиничних потужностей машин і устаткування, збільшення енергозброєності роботи підприємства; - підвищення якості сировини матеріалів, палива, що використовуються; - застосування прогресивніших видів і джерел енергії
Організаційно-економічні, управлінські	- удосконалення форм організації суспільної праці; - удосконалення організації праці на рівні підприємства; удосконалення управління виробництвом
Соціально - економічні	- поглиблення й розвиток суспільного розподілу й кооперації праці; - збільшення кількісного й підвищення якісного відтворення робочої сили, сімейних відносин; - упорядкування організації суспільної праці, підвищення державної, виробничої, трудової дисципліни, персональної відповідальності, безповоротності покарання за їх порушення

Джерело: сформовано авторами на основі матеріалів [11]

Однією з основних загроз на сучасному етапі розвитку української економіки є її низька конкурентоспроможність, яка зумовлена впливом саме інноваційних чинників, у тому числі:

- відсталістю технологічної бази більшості галузей, високою енергомісткістю і ресурсомісткістю, низькою якістю продукції й високими витратами виробництва;
- низькою інноваційною активністю, технічним і технологічним відставанням виробництва;
- погіршенням стану науково-технологічного потенціалу, у тому числі в результаті «витоку мізків» за кордон і в інші сфери діяльності, втратою престижності інтелектуальної праці;
- згортанням прикладних досліджень і розробок, недостатньою кількістю та якістю нових або вдосконалених продуктів, технологій і управлінських процедур;
- скороченням фінансування НДДКР, у тому числі коштом бюджету;
- відсутністю або неефективністю механізму утримання технологічної ренти;
- відставанням у застосуванні сучасних інструментів формування ринків товарів і послуг;
- міжкорпоративною консолідацією приватних підприємств і фірм, стандартизацією й сертифікацією товарів і послуг, інтегрованих маркетингових інфраструктур і комунікацій;
- високим рівнем правопорушень в інтелектуальній сфері [12].

У 2019 р. із загальної кількості інноваційно активних підприємств здійснювали: внутрішні та зовнішні НДР – 24,4%; придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 64,7%; придбання зовнішніх знань – 4,5%; інші роботи – 20,6% підприємств. За видами економічної діяльності найбільші частки інноваційно активних підприємств припадають на виробництво харчових продуктів – 16,8 %, виробництво машин і устаткування, (не введені в інші угруповання) – 10,2 відсотка.

Зростання кількості інноваційно-активних підприємств у 2019 р. у порівнянні з 2018 р. відбулося внаслідок підвищення кількості таких підприємств у:

- середньотехнологічному секторі (на 11,4%);
- низькотехнологічному секторі (на 110,3 відсотка).

Частка інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств зросла у середньонизькотехнологічному та низькотехнологічному секторах, але знизилася у високотехнологічному та середньовисокотехнологічному – разом у наукоємного сегмента на 11,9 відсотка [13].

Отже, можна зробити висновок, що у 2019 р. відбулося зростання кількості промислових підприємств, що провадили інноваційну діяльність (на 0,6 відсотка).

У 2019 р. на інновації підприємства витратили 14220,90 млн грн, у т. ч. на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 10185,11

млн грн, на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки 2918,85 млн грн, на придбання інших зовнішніх знань (придбання нових технологій) – 37,49 млн грн та на інші роботи, пов'язані зі створенням та впровадженням інновацій (інші витрати), – 1079,45 млн грн. Частка витрат на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення у порівнянні з 2018 р. зросла з 68,1% до 71,6 відсотка. Разом з тим, зменшилися частки витрат на науково-дослідні розробки (НДР) з 26,3% у 2018 р. до 20,5% у 2019 р., на придбання інших зовнішніх знань – з 0,4% до 0,3%. Водночас зросла частка витрат на інші витрати, в т. ч. на маркетинг і рекламу з 5,2% до 7,6 відсотка [14].

За результатами рейтингу у 2019 р. Україна виявилася найгіршою за продуктивністю праці (60 місце), що свідчить про низький рівень застосовуваних технологій та виробництва товарів з низькою доданою вартістю, потрапила до трійки аутсайдерів за технологічними можливостями (58 місце) та посідає 54 місце за рівнем витрат на дослідження та розробки у валовому внутрішньому продукті [15].

Відповідно до рейтингу інноваційних економік-2020, який склав Bloomberg, Україна опустилася на 3 сходинки в порівнянні з минулим роком. Як зазначається, цього року Україна посіла 56-у позицію з 60, продовживши тогорічне падіння [16].

У сільськогосподарських підприємствах основними напрямками використання інноваційних технологій у рослинництві є органічне землеробство, генна інженерія, селекція, ІТ, нанотехнології, новітні методи зрощення. У галузі тваринництва використовуються наукові та інноваційні досягнення біотехнології, племінна робота, системи годівлі, техніко-технологічне забезпечення, ресурсоощадні технології.

Проте в сучасних умовах дані показують різке зниження показників інноваційної активності, тенденції зниження діяльності підприємств у сфері нових технологій і нових видів продукції.

Як показує практика та статистика інноваційною діяльністю займається незначна кількість аграрних підприємств. Низький рівень інноваційного розвитку і техніко-технологічної оснащеності промисловості України обумовлює зниження ефективності виробництва, екстенсивний економічний розвиток, за якого приріст ВВП досягають в основному шляхом кількісного збільшення факторів виробництва за майже незмінної технологічної бази.

Висновки. Досліджуючи проблему ефективності праці як важливого фактору людського розвитку в умовах розвитку сучасної вітчизняної економіки, можна зазначити, що Україна значно відстає від провідних країн Євросоюзу та США за рівнем продуктивності праці, використанням інноваційних технологій в сферах економіки. Чинниками, що впливають на низьку продуктивність праці в Україні, є низька заробітна плата, недостатня кількість висококваліфікованих фахівців у різних сферах економічної діяльності, низький рівень ВВП і, як

наслідок, низький рівень інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. Для ринкової економіки показники продуктивності повинні давати змогу оцінювати економічну ефективність національної економіки, галузі, підприємства як результат соціальної та економічної політики.

Перед Україною постає кілька складних задач, що пов'язані з ефективністю та продуктивністю праці, а саме:

- збільшення загального обсягу інвестицій в інновації з державного і приватних джерел;
- підвищення фахового рівня штатних працівників у різних сферах економічної діяльності;
- підвищення рівня заробітної плати штатних працівників різних сфер економічної діяльності для стимулювання праці.
- здійснення ефективної державної інноваційної політики, погоджуючи темпи й пропорції розвитку науки, технологій і виробництва.

Література:

1. Нобелевская премия по экономике – 2021. Econs.online. URL : <https://econs.online/articles/ekonomika/nobelevskaya-premiya-po-ekonomike-2021/> (дата звернення: 17.11.2021).
2. Чорна Р. М. Продуктивність праці у сільському господарстві як основний чинник, що визначає науково-технічний прогрес галузі. Продуктивність агропромислового виробництва. Сер. : Економічні науки. 2013. Вип. 23. С. 126-133. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pav_2013_23_22 (дата звернення: 17.11.2021).
3. Ермаков Г. П., Котельникова Н. В., Труничкина Е. И., Ганиева Й. Н. Эффективность труда и вознаграждение за его результаты: теория и практика. Экономика труда. 2021. Том 8. № 8. С. 841-864.
4. Кондратиук Ю. Ф. Продуктивність праці як чинник забезпечення людського розвитку : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.07. Київ, 2016. 193 с.
5. Україна - в топ-100 рейтингу індексу людського розвитку. Погляд – новини Києва та Київщини онлайн. URL : <https://www.poglyad.tv/ukrayina-v-top-100-rejtyngu-indeksu-lyudskogo-rozvytku/> (дата звернення: 17.11.2021).
6. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 17.11.2021).
7. Грیشнова О. А. Нові підходи до мотивації праці з урахуванням системи життєвих цінностей молоді. Україна: аспекти праці. 2011. №7. С. 3-8.
8. Темп зростання/зниження номінальної та індекс реальної заробітної плати. Головне управління статистики у Хмельницькій області. URL : http://www.statbrd.ic.km.ua/ukr/statinf/dn/dtznzp_r.htm (дата звернення: 17.11.2021).
9. Средняя заработная плата (2010-2021). Ставки, индексы, тарифы. URL : <https://index.minfin.com.ua/labour/salary/average/> (дата звернення: 17.11.2021).
10. Шляга О. В., Пархоменко Л. О. Аналіз проблем заробітної плати в Україні та шляхи їх вирішення. Економічний вісник університету. 2014. Вип. 6. С. 44-52.
11. Фактори зростання продуктивності праці. Економіка, менеджмент, право. Статті на навчальні матеріали. URL : <http://ukr.vipreshebnik.ru/econom-praci/4323-faktori-zrostannya-produktivnosti-pratsi.html> (дата звернення: 17.11.2021).
12. Зачосова Н. В., Куценко Д. М., Діденко Т. М. Сутність інновацій та їх місце в структурі чинників економічної безпеки. Економічний простір. 2020. № 159. С.67-68.
13. Писаренко Т. В., Кваша Т. К., Рожкова Л. В., Коваленко О. В. Інноваційна діяльність в Україні у 2019 році: науково-аналітична доповідь. Київ : УкрІНТЕІ, 2020. – 45 с. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2020/08/za-2019-1-1.pdf> (дата звернення: 17.11.2021).
14. Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності. Міністерство економіки України URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-ac26b853c0eb&title=InformatsiiniMaterialiShchoDoStanuInnovatsiinoiDiialnosti> (дата звернення: 17.11.2021).
15. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 10.07.2019 р. № 526-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-r#Text> (дата звернення: 17.11.2021).
16. Україна опустилася в рейтингу інноваційних економік Bloomberg. УкрІнформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2859436-ukraina-opustilasa-v-rejtingu-innovacijnih-ekonomik-bloomberg.html> (дата звернення: 17.11.2021).

References:

1. ECONS.ONLINE (2021). Nobel Prize in Economics – 2021. Retrieved from : <https://econs.online/articles/ekonomika/nobelevskaya-premiya-po-ekonomike-2021/> [in Ukrainian].
2. Chorna, R. M. (2013). Labor productivity in agriculture as the main factor that determines the scientific and technological progress of the industry. Produktivnist ahropromyslovoho vyrobnytstva. Ser. : Ekonomichni nauky, 23, 126-133. Retrieved from : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pav_2013_23_22 [in Ukrainian].
3. Ermakov, H. P., Kotelnikova, N. V., Trunichkina, E. Y. & Hanyeva, Y. N. (2021). Labor efficiency and reward for its results: theory and practice. Ekonomika truda, 8, 841-864 [in Ukrainian].
4. Kondratiuk, Yu. F. (2016). Labor productivity as a factor in ensuring human development (Ph. D. Thesis). Labor economics. Kyiv : M. V. Ptukhy Institute of demography and social research. 193.
5. Poglyad - news of Kyiv and Kyiv region online (2021). Ukraine is in the top 100 ranking of the human development index. Retrieved from : <https://www.poglyad.tv/ukrayina-v-top-100-rejtyngu-indeksu-lyudskogo-rozvytku/> [in Ukrainian].
6. State Statistics Service of Ukraine (2021). Official web-site. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian]
7. Hrishnova, O. A. (2011) New approaches to work motivation taking into account the system of life values of young people. Ukraina: aspekty pratsi, 7, 3-8 [in Ukrainian].

8. Main Department of Statistics in Khmelnytsky Region (2021). Nominal growth / decrease rate and real wage index Retrieved from : http://www.statbrd.ic.km.ua/ukr/statinf/dn/dtznzp_r.htm [in Ukr.].
9. Rates, indices, tariffs (2021). Average salary (2010-2021) Retrieved from : <https://index.minfin.com.ua/labour/salary/average/> [in Ukr.].
10. Shliaha, O. V. & Parkhomenko, L. O. (2014). Analysis of the problems of wages and salaries in Ukraine and the way and circulation. *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, 6, 44-52 [in Ukrainian].
11. Economics, management, law. Articles on educational materials (2021). Factors of productivity growth. Retrieved from : <http://ukr.vipreshebnik.ru/econom-praci/4323-faktori-zrostannya-produktivnosti-pratsi.html> [in Ukrainian].
12. Zachosova, N. V., Kutsenko, D. M. & Didenko, T. M. (2020) The essence of innovations and their place in the structure of economic security factors. *Ekonomichnyi prostir*, 159, 67-68 [in Ukrainian].
13. Pysarenko, T. V., Kvasha T. K., Rozhkova, L. V. & Kovalenko, O. (2020). *Innovatsiina dialnist v Ukraini u 2019 rotsi: naukovu-analitychna dopovid*. Kyiv : UkrINTEI [in Ukrainian].
14. Ministry of Economy of Ukraine (2021) Information materials on the state of innovation. Retrieved from : <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-ac26b853c0eb&title=InformatsiiniMaterialiSchodoStanuInnovatsiinoiDiialnosti> [in Ukrainian].
15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021). On approval of the Strategy for the development of innovation for the period up to 2030 (Order № № 526-р., July 10). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text> [in Ukrainian].
16. Bloomberg. Ukrinform - current news of Ukraine and the world (2021). Ukraine has dropped in the ranking of innovative economies. Retrieved from : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2859436-ukraina-opustilasa-v-rejtingu-innovacijnih-ekonomik-bloomberg.html> [in Ukrainian].

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License